

РОЗДІЛ 2 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147

Малихін О. В.
доктор пед. наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті теоретично обґрунтовано технологію формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови, що забезпечило можливість виділення п'яти етапів реалізації досліджуваної технології: організаційно-підготовчого; орієнтовного; моделюючого; рефлексивного; креативного.

Ключові слова: самостійність, пізнавальна самостійність, технологія формування пізнавальної самостійності, етапи формування пізнавальної самостійності, процес навчання іноземної мови.

В статті теоретически обоснована технологія формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови, що забезпечило можливість виділення п'яти етапів реалізації досліджуваної технології: організаційно-підготовчого; орієнтовного; моделюючого; рефлексивного; креативного.

Ключевые слова: самостоятельность, познавательная самостоятельность, технология формирования познавательной самостоятельности, этапы формирования познавательной самостоятельности, процесс обучения иностранному языку.

The article reveals some theoretical grounds for the technology of forming higher pedagogical educational establishments students' cognitive independence in the process of foreign language learning. They resulted in the ability to determine the five steps of realizing the technology investigated: organizing-and-preparing; directing; modeling; reflecting; creating.

Key words: independence, cognitive independence, technology of forming cognitive independence, steps of forming cognitive independence, process of foreign language learning.

Педагогічна система є основою для розробки будь-якої технології. Переведення предметного знання в систему управління учбовою діяльністю здійснюється мовою дидактики і називається технологією навчання. Технологія визначає структуру і зміст навчально-пізнавальної діяльності студентів. Саме цим технологія навчання відрізняється від методичної розробки, котра не може бути одноманітно відтворена кожним викладачем, у той час як технологічне проектування призводить до високої стабільності успіхів у ході його реалізації кожним викладачем. Технологія навчання будується на основі теоретичних положень про способи і прийоми навчання. Технологія навчання представляє собою впорядковану діяльність педагога,

яка передбачає відповідні дії тих, хто навчається. Порядок дій і їх склад розробляються на загальному психолого-педагогічному рівні з урахуванням специфіки предмету вивчення й інтелектуальних можливостей тих, хто навчається. [3, с.12]

(а) – *постановка проблеми*) В контексті визначених положень спробуємо теоретично обґрунтувати технологію формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови.

(б) – *аналіз останніх досліджень і публікацій*) Сучасні технологічні моделі навчання виражають основні методологічні принципи побудови навчання, методологію гуманістичного, розвиваючого, особистісно-орієнтованого проєкту організації навчання. До недавнього часу педагогіка передбачала лише технологічні вказівки. Уведення гуманістичних технологій відноситься до 60-х років ХХ ст. і пов'язане з реформуванням американської і західноєвропейської освіти. Відомі технології Б. Блума і Дж. Керролла, П. Гальперіна, В. Давидова, З. Калмикової, Л. Занкова, Н. Мельчинської, А. Маслоу і К. Роджерса та інших. Технологічні підходи до організації навчання розкриваються Ю. Бабанським, В. Беспалько, О. Вербицьким, Т. Кудрявцевим, Ю. Кулюткіним, О. Матюшкіним, М. Махмутовим, Г. Сухобською, Н. Талізінною, Л. Фрідманом та багатьма іншими психологами і дидактами.

Мета даної роботи полягає у (в) – *формулювання цілей статті*) теоретичному обґрунтуванні технології формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови і визначенні її етапів.

(г) – *виклад основного матеріалу дослідження*) Технологія формування пізнавальної самостійності є спрямованою на формування інтегративних утворень в особистості студента на ґрунті ефективних проєктованих процесів.

Технологізація навчального процесу здійснюється з використанням певних прийомів і засобів, що підвищують ефективність процесу навчання шляхом використання алгоритму дій, і проведення постійного аналізу динаміки процесів, що відбуваються.

Проєктування технології здійснюється на основі взаємозв'язку і послідовності основних етапів, визначенні їх структури, аналізі динаміки і внесенні коректив. Оптимальне поєднання компонентів технології для реалізації цілей формування пізнавальної самостійності сприяє зростанню її результативності.

Основною метою розробленої технології є формування професійно орієнтованих міждисциплінарних знань, умінь, відносин у формуванні пізнавальної самостійності в процесі іншомовної професійно орієнтованої діяльності.

Спираючись на теоретичне обґрунтування взаємозв'язку і взаємозалежності процесу формування пізнавальної самостійності й оволодіння іноземною мовою, розроблено технологію, цільовими орієнтирами якої є формування пізнавальної самостійності студентів на ґрунті формування професійних орієнтацій у процесі навчання читання текстів за фахом.

Дана модель навчання будується на реальному процесі підготовки студентів, у якій іноземна мова чисельно представлена у формі графічних текстів, тобто вона внесена в контекст реального життя майбутнього вчителя і є актуальною.

Вважаємо, що найбільш сприятливі для ефективного навчання професійно спрямованого читання є такі умови, коли необхідність виконувати завдання викладача підкріплюється формуванням внутрішньої позитивної мотивації, тобто інтересу до самого процесу читання, до професійно значущої інформації, що міститься у текстах, усвідомленням практичної важливості оволодіння даним умінням для подальшої професійної педагогічної діяльності.

Другою важливою умовою ефективності самостійної роботи з читання іншомовного тексту є готовність до самостійної діяльності. Значну роль у готовності сприйняти й осмислити інформацію тексту відіграє рівень освіченості того, хто навчається, рівень обізнаності у сфері знань, якій присвячується текст. Однак, головною умовою здійснення вміння розуміти зміст прочитаного, здобувати з тексту нові відомості є оволодіння певними мовними знаннями, а також уміннями і навичками читання.

За логікою дослідження, вважаємо, що технологія інтенсивного навчання читання (перекладу) текстів за фахом за методом В. Мілашевіча створює необхідні умови і є оптимальною для навчання студентів одному з видів мовленнєвої діяльності – читанню.

Методологічною ознакою даної технології є активізація резервних можливостей особистості того, хто навчається, і подальший її розвиток (Г. Китайгородська). Основним напрямом технології інтенсивного навчання читання (перекладу) текстів за фахом є оволодіння алгоритмом читання як засобом формування пізнавальної активності й самостійності майбутніх учителів у процесі роботи з різними джерелами інформації.

При розробці методу інтенсивного навчання читання науково-технічної літератури В. Мілашевіч спирався на концепцію академіка Л. Щерби про активну і пасивну граматику (для навчання усному мовленню і читанню текстів) і теорію поетапного формування розумових дій П. Гальперіна і Н. Талізінної [2, с.180].

Академік Л. Щерба приділяв велике значення граматичній стороні мовлення як найважливішій опорі для розуміння тексту і вважав «особливою задачею нашої епохи» навчання мовам дорослих на основі пасивної граматики, яке рекомендував розпочинати з оволодіння читанням (перекладом) науково-технічної літератури.

Серія експериментальних курсів навчання, що проводилася на основі пасивної граматики, відкриває наступний стан справ. Відповідно до відомих шкільних і методик для вищих навчальних закладів – умовимося називати їх методиками I типу – граматичний мінімум викладається у формі словесних описів окремих мовних явищ, спрощуючи, але в принципі не змінюючи форми, у якій цей же матеріал подається у наукових граматиках.

Коли той, хто навчається, оволодіває читанням практично, він уже не оперує правилами – описами, з яких починав вивчення нової мови. Тому вони трансформуються у нього в деяку цілісну схему – алгоритм орієнтування в структурах речень. Якщо починати навчання з таких алгоритмів – II тип методик, – то їх засвоєння значно прискорюють оволодіння науково-технічним перекладом. З'ясовано, однак, що успіх або неуспіх засвоєння таких алгоритмів нібито заздальгідь програмується лінгвістичними вміннями тих, хто навчається, і які набуваються ще в початковій школі при вивченні граматики рідної мови.

Тому, методику III типу побудовано як керований перехід від рідної мови тих, хто навчається, до оволодіння граматикою іноземної мови за типом відомої в оригіналі російською мовою як «глокая куздра штеко кубарнула токастенького бокрѣнка и кудрячит бокра», за Л. Щербою. Коли за формальними ознаками людина розуміє будову «речення», то вона вже не може перекласти його неправильно, причому вона пам'ятає або знаходить значення слів у словнику. Мотивом дії у даному підході виступає будь-яке речення або їх набір рідною мовою, а метою – його (їх) іншомовна граматична форма. По мірі засвоєння вона стає засобом проникнення у зміст прочитаних іншомовних речень, у чому і полягає зміст пасивної граматики. Тут важливо зафіксувати, що процес розгортається як будь-яка діяльність: «від потреби до мотиву і від мотиву до цілі» (О. Леонтьєв), чим пояснюється його простота і практична ефективність.

Таким чином, дія розпочинається у рідній мові тих, хто навчається, і під час перекладу (розуміння) іншомовного тексту повертається до неї знов.

Експеримент дозволив відпрацювати методику, за якої абсолютний новачок в англійській мові оволодіває структурами англійських речень (практично будь-якої складності) за 2-4 робочих дні. Залежно від кількості тих, хто навчається, складу групи і деяких інших причин потрібно від 16 до 30 годин занять, після яких студент розуміє в середньому приблизно половину будь-якого речення. Якщо додати інтернаціональні слова, характерні для науково-технічного чи педагогічно спрямованого тексту, а також терміни, зрозумілі майбутньому вчителю без заучування, то виходило, що неадаптований текст розуміється на 70-80 % уже в перші дні занять. Решта «відсотків нерозуміння» [5] долається за наявності значних утруднень, але в цілому, 10-12 днів – звичайна тривалість курсу (мова йде тільки про чи-

тання літератури з тематики, що цікавить студентів у професійно-педагогічному відношенні).

Технологія навчання читання (перекладу) текстів за фахом на основі визначеного методу є інтенсивною й активізує всі резерви особистості того, хто навчається. Інтенсивне навчання характеризується рядом факторів:

– мінімально необхідний термін навчання задля досягнення мети при максимально необхідному (для цієї цілі) об'ємі учбового матеріалу і відповідній його організації;

– забезпечення мотивації до навчання;

– максимальне використання всіх резервів особистості того, хто навчається, досягнуте в умовах особливої взаємодії в навчальній групі за наявності творчого впливу особистості викладача.

Отже, у використовуваній технології формування пізнавальної самостійності студентів виділяємо наступні етапи:

– організаційно-підготовчий;

– орієнтовний;

– моделюючий;

– рефлексивний;

– креативний.

Створення сприятливих педагогічних умов, атмосфери доброзичливості, позитивних емоцій у процесі навчання виявляються надзвичайно важливим моментом. Викладач у процесі навчання здійснює коригувальні дії залежно від отриманих результатів і поступово відходить від форм навчання, заснованих на диктуванні. Студенти стають творчо активними партнерами, що здійснюють сумісну навчальну діяльність у різноманітних навчальних ситуаціях.

Практика доводить, що разом навчатися не тільки легше і цікавіше, але й значно ефективніше. Причому важливо, що ця ефективність стосується не лише академічних успіхів студентів, але й їх інтелектуального і морального розвитку. Допомога один одному, співробітництво у вирішенні проблем, співчуття щодо успіху і невдачі – створюють сприятливий психологічний мікроклімат у групі, забезпечують оптимальну реалізацію індивідуальних можливостей кожного студента, що призводить до збільшення об'єму матеріалу і швидкості його засвоєння при абсолютному авторитеті викладача і його вірі в успіх кожного студента.

Під керівництвом викладача створюється новий колектив, об'єднаний загальними цілями. При цьому відбуваються позитивні зміни в особистісних особливостях тих, хто навчається: їх самооцінка стає більш адекватною, а рівень домагання – більш відповідний здібностям і можливостям. Спілкування стає більш відкритим і вільним, усувається психологічний бар'єр «страху» нерозуміння іншомовного тексту.

Організаційно-підготовчий етап (I) є визначальним для досягнення успіху, оскільки саме на цьому етапі студентам пояснюються цілі навчання.

ня, зміст курсу, відбувається їх налаштування на інтенсивну роботу, що потребує мобілізації всіх можливостей тих, хто навчається, потреби вчитися і віри в кінцевий результат.

У вступній бесіді повідомляємо студентам, що розуміння структури іншомовного тексту забезпечує 50 % його розуміння, 20-25 % складають інтернаціональні слова, тобто решта 20-25 % – терміни і незнайомі слова. У процесі цілеспрямованої роботи над текстами студенти вивчать 1,5 тисячі слів.

Навчання спрямовано на те, щоб студенти набули вміння декодування іншомовного тексту. Причому дана навчальна технологія спирається на знайоме, рідне, що є у людини – на рідну мову. Навчання побудовано як керований перехід від рідної мови до іноземної, коли за формальними ознаками студент поетапно переходить до розуміння будови іншомовного речення.

У вступній бесіді викладаємо досить жорсткі умови, котрі пред'являємо, тим, кого навчаємо: заняття кожного дня по 4-6 годин протягом 10-12 днів, готовність прийняти на себе підвищене фізичне і розумове навантаження, мобілізувати волю й увагу. Поряд з цим підкреслюємо той факт, що вихідний рівень мовної підготовки не відіграє ніякої ролі. Таким чином, вступна бесіда забезпечує у студентів виникнення достатньої вмотивованості для оволодіння даною технологією.

Власне навчання на цьому етапі розпочинається з уведення так званих «службових слів», оскільки важливо знати основні ознаки тексту, котрі роблять його одиницею комунікації, а також мовні засоби що слугують для вираження цих ознак. Підкреслюємо, що їх роль у сприйнятті тексту як функціонального засобу є досить великою.

До таких ознак відноситься зв'язність тексту. У мовленні ця категорія передається визначеними лінгвістичними засобами. Вони виявлені з достатньою повнотою, у тому числі типові для стилю наукової-технічної і професійно-педагогічної літератури. Це переважно засоби міжнародного зв'язку – сполучники, прийменники, займенники, прислівники, тобто «службові чи побудові слова». Важливість вказаних засобів зв'язку у відтворенні тексту свідчить про необхідність їх першочергового включення до граматичного мінімуму, що, зазвичай, не реалізуються на практиці.

Перші вправи щодо вивчення службових слів, котрі здавались дуже легкими на перший погляд, підтверджують, що зібраність і концентрація уваги є першочерговими умовами і запорукою успішного навчання.

Орієнтовний етап (II) вводить студента до логічного вивчення часової системи англійського дієслова і синтаксису англійського речення. Навчання розпочинається з повторення граматичних форм і структур рідної мови. Потім на основі паралельних схем, вправ на порівняння й аналіз здійснюється керований перехід тих, кого навчають, до оволодіння грама-

тикою англійської мови, коли за формальними ознаками стає зрозумілою будова іншомовного речення.

Навчання студентів структурам англійських речень, тобто новій іншомовній формі, розпочинається зі структур рідної мови. Матеріал представлений у таблиці 1.

Таблиця 1

Алгоритм орієнтування в структурі англійського речення

	1	2	3	4	5
I.	Людина	в кімнаті	читає	цікаву	книгу
II.	Хто	в чому	робить	яку	що
III.	Суб'єкт	додаток	присудок	означення	об'єкт
		прийменниковий			
IV.	The 1	in the 2	is 3ing	the 4	5
V.	The dash	in the dash	is dashing	the dash	dash
A					
V.	The man	in the room	is reading	an interesting	book
Б					

Будь-яке українське речення (I у таблиці 1) спочатку доводилось узагальненої синтаксичної форми за допомогою питально-відносних іменників (II), потім кожному елементу надавалось чітке найменування (III). Надалі надавалися ознаки чи орієнтири, з яких елементи можливо було розпізнати при читанні в англійському тексті (IV). На останньому етапі студенти навчалися розуміти будову реальних англійських речень, можливо, зі знайомої (варіант V. Б), але спочатку переважно з незнайомої чи взагалі нічого не значущої (варіант V. А) лексики – того ж типу, що і видає «глокая кудра штеко кубарнула токастенького бокрєнка и кудрячит бокра» академіка Л. Щерби.

У цій фразі незрозуміле ні одне слово, а проте дуже багато в її змісті зрозуміло. Ми можемо сказати, про кого йдеться мова у цьому реченні: про «кудрю», істоту жіночого роду, яка володіє якоюсь якістю – «глокая». Вона здійснила якусь одноразову дію – «кубарнула бокрєнка. Можливо, припустити, що бокр – це істота чоловічої статі, а бокрєнок – його дитина. Так, не знаючи ні одного слова, але знаючи граматику української мови, можна розкрити важливу частину змісту тексту [1].

Ці етапи навчання були об'єктивно необхідні. Якщо рухатись у зворотній послідовності, від V до I, то неважко було знайти психологічний механізм усвідомленого перекладу з іноземної мови на рідну. Дійсно, у реченні V, той, хто навчається, спочатку впізнавав за зовнішніми ознаками елементи (IV), розчленував ціле на частини (III), надав їм синтаксичне значення (II) і нарешті, в цю вже підготовлену синтаксичну групу вставляв значення конкретних слів (I). Важливо, що такі засоби перекладу, теоретичні за сутністю, не вносилися десь зовні, а виводились з власної мовної практики на рідній мові.

Науково обгрунтовуючи застосування методу, В. Мілашевіч відмічає, що логічний підхід до вивчення граматики приваблює тим, що поставлена мета – засвоєння науково-технічної інформації – досягається вже в початковій і самій, як говориться, антифілологічній фазі переходу. Науково-технічний переклад є першим у ряду мовних вмінь, таким чином його філологічна недостатність обертається незаперечною практичною перевагою [5].

Ми виявили, що рішучим чином змінювались і стратегічні установки. Ефективність технології полягає, не в тому, щоб за одиницю часу засвоїти якнайбільше правил, слів чи зворотів, прочитати більше тексту тощо. Дійсна ж задача полягає в тому, щоб сформувати когнітивно-інтелектуальні вміння засвоєння іноземної мови.

Під час роботи на *моделюючому* етапі (III) студенти приступають до читання спеціально відібраних текстів (не обов'язково напряду зв'язані зі спеціальністю), що містять вивчені граматичні явища. Головною задачею цього етапу є читання (переклад) іншомовного тексту з опорою на модельні слова і засвоєнні алгоритми декодування тексту. Даний етап завершує курс навчання з інтенсивного методу і студенти переходять до читання текстів, невід'ємно пов'язаних з їх майбутньою педагогічною спеціальністю.

В результаті навчання студенти оволодівають орієнтовною основою дій при читанні тексту зі спеціальності і послідовністю їх виконання, що характеризується певною динамікою. Динаміка орієнтовної основи дій полягає в тому, щоб розвивати у тих, хто навчається, здібності пройти успішно шлях від свідомо виконуваних дій до автоматизованих, тобто до рівня сформованої лінгвістичної навички. Автоматизовані дії переключають увагу тих, хто навчається, з суто мовних дій на змістовну, смислову сторону і виявляються умовою оптимального розвитку самоконтролю тих, хто навчається, при читанні (розумінні) іншомовного тексту.

Головна мотиваційна гідність застосовуваного методу інтенсивного навчання полягає в тому, що він забезпечував формування мовних знань, умінь і навичок у короткі строки. Вирішальним для забезпечення ефективності навчання є свідомий облік мотиваційного фактору й управління їм на всіх рівнях і в усіх компонентах навчального процесу, вплив на нього через особливу організацію навчального матеріалу, засобів и прийомів його володіння и закріплення, а також організацію навчального співробітництва.

Внаслідок цього акцент у пізнавальній діяльності студента переноситься на формування сукупності інтелектуально-пізнавальних умінь. Відбувається новий виток процесу інтенсифікації засвоєння знань і активізації навчання, але вже не за рахунок концентрованого подання матеріалу, а за рахунок зміни ціннісного відношення студента до пізнання «Образу – «Я» у майбутній професійній педагогічній діяльності.

Сутність *рефлексивного* етапу (IV) полягає в тому, що процес навчання організовано таким чином, щоб поставити того, хто навчається, це-

ред необхідністю усвідомленого самостійного завершення роботи з формування умінь видобування інформації з тексту і її трансформації, і спонукати його до осмислення схем і правил, згідно з якими відбувається дана діяльність.

На даному етапі здійснюється читання текстів, безпосередньо пов'язаних з професійною діяльністю майбутнього вчителя, і виконання системи вправ, що формують інтелектуально-пізнавальні вміння: пошукові, лінгвістичні, інформаційно-аналітичні, креативні, рефлексивні.

Можна визначити види завдань, що формують сукупність даних умінь:

- визначити загальну тематичну спрямованість тексту;
- відібрати текст з необхідної теми серед наданих;
- знайти у тексті конкретну інформацію з того чи іншого питання;
- зрозуміти основний зміст, виділити головну думку тексту;
- скоротити об'єм інформації тексту шляхом передачі його змісту у вигляді реферату;
- узагальнити здобуту із тексту інформацію у вигляді анотації;
- критично оцінити зміст прочитаного, тощо.

Перераховані вміння охоплювали різні види читання: оглядове, ознайомлювальне, вивчальне (класифікація С. Фоломкіної).

Кожне завдання для самостійної роботи з читання складається з трьох обов'язкових компонентів: формулювання завдання, текст для самостійної роботи, прийоми контролю.

Особливо слід підкреслити важливість точного і правильного формулювання завдання, яке перетворює всю роботу студента з текстом на цілеспрямовану з самого початку, орієнтує на вибір способів видобування інформації шляхом перегляду, ознайомлення чи детального вивчення тексту.

Таким чином, завдання для самостійної пізнавальної роботи, що використовуються у процесі навчання читання текстів за фахом, обумовлені цільовими установками програми для кожного етапу навчання і характером текстового матеріалу. Обов'язковою умовою раціонального вибору завдання є також урахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається – рівень мовної підготовки, індивідуально-психологічні особливості студентів.

У якості об'єктів підсумкового контролю сформованості вміння читати іншомовний текст виступають наступні вміння:

- усвідомити кінцеву ціль читання конкретного тексту і відібрати стратегію читання, що співвідноситься з нею;
- варіювати темп читання;
- розподіляти увагу між змістом і формою тексту (зокрема, його мовним матеріалом);

- безпомилково розпізнавати в тексті мовні одиниці, думки, ситуації, описи, наукові дані, що зустрічалися раніше;
- самостійно семантизувати незнайомі слова за наявності відповідних опор;
- здійснювати смисловий аналіз тексту, виділяти в ньому головне, нове, корисне, вірогідне;
- опрацьовувати здобуту з тексту інформацію з метою її використання у подальшій діяльності.

Успішність контролю залежить також від обраних прийомів контролю: переклад на рідну мову, переказ, постановка питань до тексту і відповіді на питання викладача, виділення текстового суб'єкту з предикату, тестування розуміння за допомогою вибору з ряду даних тверджень, що відповідають тексту, реферування і анотування тощо.

Креативний етап (V) є заключним у формуванні сукупності вмій пізнавальної самостійності студента. Головна мета – формування креативних умій майбутнього вчителя:

- здійснювати самостійний пошук інформації для наукових досліджень;
- відбирати матеріал для написання курсових, кваліфікаційних робіт;
- робити реферативні переклади;
- складати тексти виступу на студентських наукових конференціях, науково-практичних семінарах;
- проводити реферативний огляд матеріалів при самостійному читанні газет, журналів тощо.

Самостійна робота на даному етапі сприяє інформаційному насиченню, перетворюється на потребу і характерну особливість професійної діяльності майбутнього вчителя.

Стимулювання креативної самостійної науково-дослідної роботи виявляється дієвою умовою формування інтелектуально-пізнавального компоненту аксіологічного потенціалу особистості. Конференції і семінари є складовим компонентом наукової діяльності педагогічного університету й участь студентів у науковій конференції сприяє розвитку творчих здібностей, формуванню системи знань, що є необхідними в майбутній професійній педагогічній діяльності, впливає на підвищення якості підготовки спеціалістів сфери освіти.

Залучення студентів до науково-дослідної роботи передбачає консультування студентів щодо наукового методу дослідження. [6, с.1]).

У ході навчання викладач виступає головним джерелом інформації і являє собою модель майбутньої діяльності студентів, що вимагає від викладача мобілізації його творчого потенціалу й уміння поєднувати інноваційні й традиційні прийоми навчання.

Дослідно-експериментальна робота показала, що знання як цінність набувають для студентів «особистісний смисл» у ході навчання за даною

технологією. Підтвердилось положення, що «лише перетворивши ціннос на особистісному рівні, людина здатна спроектувати майбутнє» [4].

Орієнтація завжди передбачає майбутнє, орієнтація необхідна задля постановки цілей і побудови лінії їх досягнення. Орієнтація завжди спрямована вперед. Застосування цієї технології доводить правомірність того, що процес орієнтації реалізується за наявності вибору. А критерієм того, що процес здійснився, є визначення перспективи, постановка цілей, шляхи і засобів її досягнення.

В результаті навчання за даною технологією у тих, хто навчається значно (на 22 %) зросла швидкість самостійного пошуку інформації в процесі читання текстів за фахом, читання перетворюється на цікавий процес здобуття інформації. Разом з цим студенти отримують реальний алгоритм дій для самостійної пізнавальної діяльності в процесі читання іншомовних текстів за фахом.

Отже, будь-яка усвідомлена дія здійснюється за такою схемою: мотив – засіб – ціль. В нашому випадку ціль – формування пізнавальної самостійності, засіб – та чи інша методика навчання. А мотив – це очікування результату перекладацької діяльності, коли мова вже засвоєна на певному рівні. Засоби визначаються не цілями, а мотивами діяльності (із цілями лише співвідносяться). Ефективність навчання, таким чином, необхідно шукати не в специфіці тієї чи іншої іноземної мови, а в її мотивації.

Мотивація різниться у школярів і студентів – майбутніх фахівців. У професійній діяльності мотивація виражена більш активно, ніж в інших сферах. Задля того, щоб діяльність студентів стала природною, а не формально виконуваною, необхідно гарантувати її мотив. Як відомо, мотив походить із потреби. В нашому випадку у студентів сформована потреба в учінні, в опануванні засобами декодування іншомовного тексту, здобуття необхідної інформації і формуванні готовності до професійної педагогічної діяльності і пізнавальної самостійності.

Слід зазначити, що апробована лінгвопрофесійна технологія формування пізнавальної самостійності спрямована на підвищення ефективності навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі й активізацію пізнавальної діяльності, розвиток інтересу і ціннісного відношення до професійно орієнтованої іноземної мови, професійно орієнтованих знань, формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності. В результаті навчання відбувається позитивна зміна ціннісного відношення студентів до пізнання нового, що є необхідною умовою вдосконалення в професійній педагогічній діяльності.

Таким чином, (д) – висновки) на ґрунті аналізу психолого-педагогічної літератури з питань технології навчання, з одного боку, і методик навчання граматики і читання іноземною мовою, з іншого, а також узагальнення власного педагогічного досвіду викладання іноземної мови у вищому педагогічному навчальному закладі теоретично обґрунтовано тек

еологію формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови, що забезпечило можливість виділення п'яти етапів реалізації досліджуваної технології.

Література

1. Блохина С. А. Обучение пониманию иноязычного текста при чтении как поисковой деятельности / С. А. Блохина // Иностр. яз. в шк. – 1997. – № 1. – С. 19-24., № 2. – С. 33-38.
2. Гальперин П. Я. Зависимость обучения от типа ориентировочной деятельности / П. Я. Гальперин, Н. Ф. Талызина. – М.: Изд-во МГУ, 1968. – 238 с.
3. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования: учеб. пособие [для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Марина Михайловна Левина. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 272 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М.: Политиздат, 1977. – 303 с.
5. Милашевич В. В. Метод и основания психологии: учеб. пособие / Владислав Витольдович Милашевич. – Владивосток, 1976. – 108 с.
6. Vander Zanden. Sociology: the Core / Zanden Vander, W. James. – 2nd ed. – New York, 1990, – 433 p.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2010 р.

УДК 378.14

Товканець Г. В.

кандидат пед. наук, викладач

Мукачівський державний університет

ОСВІТА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В статті розглядаються проблеми освіти як фактора економічного розвитку суспільства на сучасному етапі. Підкреслено роль знань в інформаційно-економічній взаємодії та їх вплив на формування конкурентоспроможності країни на прикладі Чеської Республіки. Виокремлено роль освітніх програм у формуванні економіки знань.

Ключові слова: освіта, інформаційне суспільство, економічний розвиток, економіка знань.

В статье рассматриваются проблемы образования как фактора экономического развития общества на современном этапе. Подчеркнута роль знаний в информационно-экономическом взаимодействии и их влияние на формирование конкурентоспособности страны на примере Чешской Республики. Выделено роль образовательных программ в формировании экономики знаний.

Ключевые слова: образование, информационное общество, экономическое развитие, экономика знаний.

The problems of education as a factor in economic development of society at the present stage. The role of knowledge in information-economic interaction and their influence on the country's competitiveness as an example of the Czech Republic. Highlighted the role of educational programs in shaping the knowledge economy.

Key words: education, information society, economic development, knowledge economy.